

Fra Centralafrika.

Af

Premierløjtnant u. f. N. i Fodfolket **Willemoës d'Obry**.¹⁾

II.

Stationens Legekammerat.

Lutembwe) og til Kasai (Congofloden) gennem Nord-Lutembwe.²⁾

Et Kroki, som jeg senere fik i Hænde, men hvis Ophav desværre ikke var nævnt, gav den samme Oplysning. Imidlertid maa man antage, at det stadig er Livingstones Kort, der har været lagt til Grund; thi ingen senere Rejsende i de paa-gældende Egne sætter Dilolosøen i Forbindelse med Øvre-Kasai.

Camerons Kort, der som Arbejde selvfølgelig er værdifuldere end Livingstone, idet denne sidste slet ikke havde tænkt sig Rejsen som en egentlig Opdagelsesrejse, viser saaledes klart, at intet Vandløb kommende fra Dilolosøen staar i Forbindelse med Kasai-floden.

Nogen Forvirring vækker det derimod, at der [en Dagsmarsche (30 km) vest for Søen] findes et Vandløb, som tager sit Udspring i Kalombosøen. En Mose af samme Navn findes nemlig i selve Dilolosøen, umiddelbart ovenfor Dilolosøen.

Ved Fastsættelsen af Congostatens Grænse mod Syd har man imidlertid lagt Livingstones Formodning til Grund for Konvention med Portugal, af

¹⁾ Prmlt. Willemoës d'Obry er ansat i Congostatens Tjeneste ved den geodætiske Opmaaling.

²⁾ Jeg har haft Lejlighed til at give en detaljeret Forklaring af denne Fejltagelse og dens Aarsager i: 'La région de Dilolo', der findes i Manuskript i Geogr. Selsk. Bibliothek.

Som jeg allerede har nævnt, troede Livingstone, at Dilolosøen dannede det egentlige centrale Punkt i Afrikas Hydrografi, idet han mente at have forstaaet de indhentede Oplysninger saaledes, at Søen havde Afløb baade til Zambesifloden (gennem Syd-

25. Maj 1891, og har nævnt som Grænselinie Dilolosøens Afløb mod Kasai-floden, selve Dilolosøen (Dalbunden) og endelig herfra mod Øst Vandskelslinien mellem Congo og Zambesi.

Dilolosøen ligger helt i Zambesibasinet, og denne Omstændighed gav Anledning til nogle Grænsestridigheder i Aarene 1902—1903.

Det var i Slutningen af 1903, at det blev mig overdraget at undersøge Dilolo-Eggen og tilvejebringe et Kort, der kunde tjene som Basis for en endelig Grænseregulering.

Grundlæggeren af Diloloposten, der netop ved den Tid passerede Boma paa Hjemrejsen til Europa, gav mig en Del Oplysninger, efter hvilke jeg sluttede, at Posten laa i Nærheden af Søen og adskillige Dagsrejser fra Kasai-floden. Det viste sig senere, at disse Oplysninger var aldeles fejlagtige, og den Metode, jeg havde valgt til Kortlægning af Eggen: Bestemmelsen af Postens geografiske Beliggenhed og en hertil støttet Triangulation med Detailindlægning ved Hjælp af Maalebord, maatte jeg straks ved Ankomsten til Posten opgive, da det viste sig, at Landet var skovbevokset indtil langt syd for Grænsen.

I Begyndelsen af 1904 oprettede Portugiserne en Militærpost ved selve Søen, netop paa det Sted, hvor den belgiske Commandant Ch. Lemaire, havde haft sin Lejr under et Ophold i 1902.

I Maj Maaned afrejste Ekspeditionen fra Boma for over Leopoldville og Lusambo at naa Diloloterritoriet.

Som Medhjælper (adjoint) havde jeg en Landmaaler, cand. phil. Delpont; en hvid Underofficer skulde støde til os i Lusambo.

Instrumenterne bestod af: en Passagekikkert, en Teodolit, et Tachometer, to Marinekronometre (regulerede efter Stjærnetid) Sekstant med Horisont, Kviksølv- og Aneroidbarometre, Præcisionstermometre, Barograf og Termograf, Hypsometer — og saa den Uendelighed af smaa Instrumenter, som er nødvendige til Krokering i større Stil, som Kom-

passer, Sondetermometre, Maalebaand, Telemetre o. s. v.

Af Lejrmateriale havde vi Sove-telte af lille Model. Vi fik dem senere erstattede med større Telte, da de viste sig for smaa — navnlig for korte, — under de lange Rejser i Regntiden, idet de straks skrumpede ind. Og da Teltstængerne jo blev staaende (i Reglen) da hævede Siderne sig og lod Adgangen fri for Regn, Blæst og Kryb. Hvad Længden angik var den tilstrækkelig for Dølpport; men jeg maatte passe paa at trække Hoved og Fødder til mig, naar det begyndte at regne.

Dernæst havde vi Magasintelte og to lange Telte, til Ekspeditionens Negere; Klapstole og -borde, Lygter, Lamper o. s. v.

til Forplejning og Betaling af Ekspeditionens fast engagerede Negere.

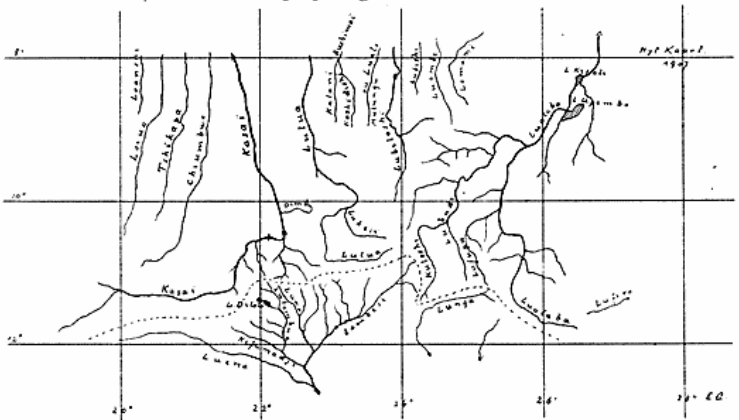
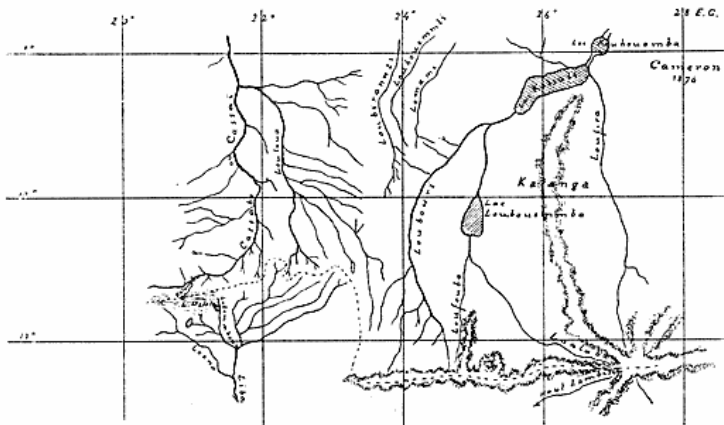
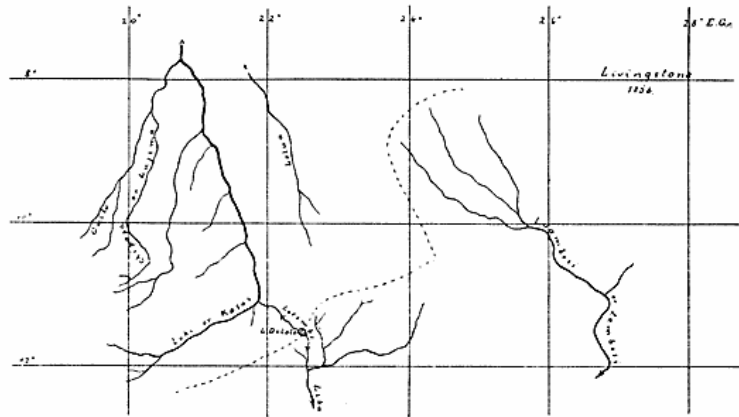
Disse sidste skulde hverves i Lusambo, ikke af Ekspeditionen selv, men af Distriktet, der ligeledes var pligtig til at transportere al Proviant fra Lusambo til Ekspeditionens Opholdssted.

Jeg havde beregnet som Bæremandskab, Opsynsmænd, Tjenestepersonale under Ekspeditionens Udflugter, 80 Bærere til 80 Kasser og 20 Mand til de andre Bestillinger. Imidlertid viste det sig senere at være alt for lidt, idet Negerne i Øvre-Congo ikke bærer hver sin Kasse, men altid to og to.

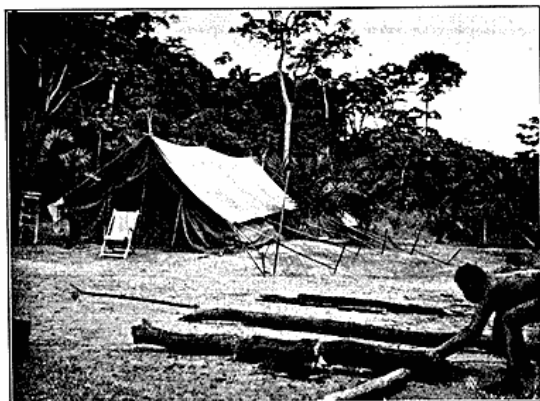
Under mine Rejser i Manyanga saa vi de Sorte hver med sin Byrde paa 25—35 kg., og uden i Grunden at overanstrengte sig, gør de 20—30 Kilometer daglig. De fik 15 Favne Tøj om Maanedes og i Reglen Naturalforplejning.

Provianden, som vi medførte, bestod af Konserver og Vin. For at give en Idé om, hvilke Måser der konsumeres — eller rettere rekvireres — skal jeg nævne, at vi til Trods for at vi kun blev to Hvide i Stedet for de beregnede tre, stadig fik tilsendt 62 Kasser Konserver og 36 Balloner Vin à 10 Liter pr. Halvaar. Og til Trods for, at vi ikke nægtede os noget, var der ved min Afrejse fra Lusambo, i September 1906 en større Restbeholdning, hvoraf jeg erindrer 432 Pd. Flormel og 190 Liter Vin tilbage.

Endelig havde vi Bomuldstøjer, Salt, Perler, Krudt og Fænghætter til Indkøb af frisk Kød til os selv og

Efter de Beretninger, der forelaa om Priserne i Kasaïdistriktet, kunde en Neger leve flot — Forlystelserne har han jo gratis — for 4 à 5 centimer om Dagen, og lønnedes med $1\frac{1}{2}$ à 2 Favne Tøj om Maaneden. Jeg fik Beløbene sat lidt op i Anledning af de Besværligheder, som jeg ventede at møde paa Rejsen, saaledes at de Sorte skulde have

Lejrtelt.

3 Favne Tøj om Maaneden, hvorat dog en tilbageholdtes som Reserve ved hans Hjemsendelse, og Naturalforplejningen beregnedes til 7 centimer om Dagen.

* * *

I Léopoldville fik Ekspeditionen, der medførte en halv Snes Tons Bagage, anvist som Damper den gamle Plimsoller »Roi des Belges«, der laa i Savskæreriet i Kanalen.

Vi kom derop med en af de store Hjulbaade, og havde ved Udskibningen det første lille Uheld, idet Delport, som jeg havde betroet Overopsynet med Udskibningen af Instrumenterne, glemte de to Kronometre. Heldigvis var Kaptajnen en brav Fyr, der vendte om, da han opdagede Fejltagelsen, og sendte Urene ind med en Pirog. Efter den Dag tog jeg mig selv af Kronometerne.

»Roi des Belges« var en Baad paa en Snes Tons, med en kraftig Maskine, men meget rank og skrøbelig i Bunden. I Grunden var det vel nærmest Malingen, der holdt sammen paa de Rustplader, der dannede Bunden, som det var forbudt at træde paa.

Ved Afrejsen fra Léo trøstede Kaptajn Jessen, Havnekommandanten, mig med, at selv om der

altid var lidt Vand i Forlasten, saa var der ingen Krokodiller, og jeg kunde jo bruge det til at bade i. Disse Ord gjorde mig noget betænkelig, og min Uro forøgedes, da det viste sig, at Føreren for den Damper der var stillet til min Disposition, havde Øgenavnet Fylde-Ole. Imidlertid viste det sig hurtigt, at han havde faaet dette Navn af drilagtige Kammerater, fordi han var den eneste Afholdsmand i Congos Marine — og vist den eneste der nogen Sinde havde været der!

* * *

»Roi des Belges« havde 3 Kahytter, en til Kaptajnen, en til Maskinmesteren og en til eventuelle Passagerer. Denne sidste befandt sig umiddelbart bag Kedlen og var frygtelig ophedet. Delport fik den — han holdt meget af Varme.

Til Soverum lavede jeg paa den lille Bro tre Vægge af Sejldug, som om Aftenen blev sænket og bundet fast til Gulvet. Det var luftigt — maaske lidt rigeligt under de natlige Tornadoer, men i hvert Fald at foretrække for Kahytten, hvor man om Aftenen saa Lyset gennem et Slør af Moskitoer.

Straks den første Dag efter Frokosten — jeg siger ikke »Maaltidet« —, thi alt var saa svinisk, at jeg ikke kunde faa noget ned — blev Opsynet med Provianten og Køkkenet overdraget til Delport. Hans første Opdagelse var, at Kokken havde stukket en kvart Ged til Side, — selv paastod han, at han havde glemt den i Asken under Ildstedet.

Da jeg sagde det til Kaptajnen, viste denne sig kun i ringe Grad forundret, og vistnok udelukkende for at gøre mig en Fornøjelse.

»Ja, — det er nogle Tyveknægte — disse Sorte, det har Kommandanten saa sandfærdigen Ret i.«

»Jamen, Olsen, vi kan skam ikke lade saadan noget gaa upaataalt hen«, sagde jeg. »Ikke for Køkets Skyld, men for Eksemplet.«

»Ja da — jeg synes ogsaa nok, at det i Grunden er for galt. Jeg tror »ovilkårligen«, at jeg vil sige det til ham.«

Olsen kom aldrig ud af Ligevægt.

Kun en Gang har jeg set ham let fortørnet, da Kokken havde lavet Te med Eddike i Stedet Vand. Olsen drak vist det meste af Koppen, forinden han smagte Indholdet.

»Inte tykkar Kommandanten, alt denne Theen har en förbasket Smak?«

Delport smagte — og fo'r op.

»Men det er jo Eddike! Kok — kom herop!«

Olsen smagte fint.

»Ja, såkkert, dåri har ni ovilkårligen rätt!«

Han rejste sig langsomt, og forinden jeg kunde ane, hvad der skulde foregaa, havde han givet Kokken en Lussing.

En ualmindelig Lussing.

Thi Olsens Hænder var ikke alene tykke, men havde et umaadeligt Areal, egentlig for stort til et enkelt Hoved.

Han satte sig sindigt, tog en lille Bunke Kardustobak op af Lommen og puttede denne Delikatesse med en vis, ham egen Diskretion, ind i Munden, hvor den viste sig mod Kinden som en Tandbyld.

»Ja—a!« sagde han saa roligt, som om vi hele Tiden havde talt om Vejret, — »disse svarta Jävler!«

Og han rystede sørgmodigt paa Hovedet.

Jeg søgte at gøre ham begribeligt, at han ikke maatte slaa Folkene. Hvis der var Tale om en Straf, skulde den være reglementeret. Men det vilde han ikke forstaa; han havde selv faaet »store« Lussinger som Jungmand.

Olsen havde vist et meget religiøst Sind, naar vi laa stille, eller naar vi var i smult Vande. Men naar vi var i Nærheden af Sandbarrer eller Klipper, kunde han bande. Der var Eder paa flere Etager, hvor han fik de meste med af det, der kunde bandes ved.

Men han var en støt Karl, og forsigtig og paapaselig, og vel en af de faa, der overhovedet havde kunnet bringe denne Baad frelst til Lusambo og tilbage til Leopoldville.

* * *

Vi passerede Kwamut og kom ind i Kasai-floden. Her hvor Vandet allerede sank, og hvor Sandbankerne tittede frem, skød jeg mine første Krokodiller og Flodheste. I Begyndelsen lod vi Krokodillerne ligge, men senere hentede vi dem og gav dem til den sorte Besætning, der spiste Kødet med Velbehag.

Bøfler saa vi mange af nede ved Bredden, og en enkelt Antilope fik jeg efter en hidsig Jagt, der førte mig 6—8 Kilometer bort fra Flodbredden.

Ved Finiflodens Munding kom vi ud af Kryсталbjærgene og ind i den mægtige Bredning, der har faaet Navnet Wissmanns Pool, og som strækker sig lige til Kwangomundingen med det store Delta.

Landskabet bliver roligere; Indfødte ser man

sjældent; Bredderne er skovbevoksede, og enkelte Skovsøer i Floden former med Bredderne lange Løvgange som i en stor Park.

Sejladsen her er fortryllende. Man tænker aldrig paa, at disse henrivende Smaasøer er fulde af Moskitoer, Tsetsefluer, Slinger og Krokodiller. De er imidlertid smukkeste paa Afstand, og Idyllen

Mine Førere paa en Udflygt blandt Bashilelaerne.

forsvinder fuldstændig, naar man vil lægge til, man faar Hovedet ind igennem et ækelt Net af Ædderkoppespind, Hovedet eller Hænderne op i en lille Hvepsere, og hele Kroppen fuld af flittigt søgende Myrer.

Vi passerede Dinia (af de indfødte kaldet Lombo), Kasai-Kompagniets Hovedplads, der i Løbet af 6—8 Maaneder under den energiske Dr. Dreypondts Ledelse var bleven til en hel lille By med Teglværk, Bedding, Maskinværksted og Magasiner.

Gennem Swinburne-Passet,¹⁾ hvor de mange Klipper gør Sejladsen farlig, kommer man ud i den anden af de store Bredninger i Kasai, hvor man i lang Afstand ser den lille Bakke Mt. Pogge, vel et hundrede Meter over Flodniveaue, hæve sig som et isoleret »Bjærg«.

De Indfødte var for Størstedelen fjendtligt stemte for enhver Indtrængen fra de Hvides Side, og holdt sig i Reglen borte fra Bredden, hvor vi kom frem. De enkelte smaa Piroger, vi saa, forsvandt skyndsomt ind i Buskene. Jeg fik her

¹⁾ Dette Pas er ikke opkaldt, som man kunde formode det, efter den berømte Digter, men efter en Handelsagent, der overfor den nuværende Direktør Delcommé havde paastaet, at Passagen var umulig paa Grund af Klipper og Katarakter.

Lejlighed til at se, hvorledes en Vedpost, hvor Staten havde indstalleret en Sektion Vedhuggere, tog sig ud efter et af de dengang ret almindelige Overfald fra de Indfødtes Side.

Posten var brændt, Veddet kastet i Floden, Smaahaverne plyndrede; Kvinder og Børn var under den tapre Modstand gaaet med Pirogerne over til den modsatte Flodbred, hvorfra de tilkaldte os; Mændene var, paa en nær, der forklarede os Overfaldet, bleven dræbte; Capitaen (Opsynsmanden) var bleven taget levende, lagt paa Jorden og dræbt ved, at en Lanse blev jaget gennem Ørene. Ligene fandtes selvfølgelig ikke mere — idet Angriberne var Menneskeædere, som alle Negerstammerne langs Kasai-floden helt op til Basongo.

Aal-lignende
Silure fra Kasai.

Befolkningen paa Nedre-Kasia kender jeg ikke meget til — i hvert Fald ikke tilstrækkeligt til at kunne udtale mig om deres Særstilling blandt Negrene. Først ved Basongo begynder det egentlige Kasai-Territorium, som jeg har gennemløjet fra Nord til Syd og fra Øst til Vest under fire Aars næsten uafbrudte Rejser.

Ved Basongo (af de Indfødte kaldt Bena-Bendi) danner Kasai-floden en skarp Kurve, og her modtager den sit største Tilløb, Sankulu eller, som det kaldes i den øvre Del: Lubilashi; Mundingen af dette Tilløb har en Bredde af 2,600 Meter medens Kasai-floden er over 5 Kilometer bred. Dette Sted, hvor store, udstrakte Sandbanker har dannet sig, er identisk med Camerons »Sankorra-Sø.«

Kasai's venstre Flodbred er et mægtigt Bakketerræn, der strækker sig uden Afbrydelse til Diokopunda, i Nærheden af Wissmanns Faldene. Beboerne er de som Kanibaler kendte Bashilelaer, en Race der sikkert er nær beslægtet med Baketerne paa højre Bred.

Omtrent midt imellem Basongo og Diokopunda modtager Kasai, fra højre Side, Luluafloeden, hvis Kilder findes tæt op til Zambesis.

Men Lusambo ligger ved Sankulufloden, og vi gaar ind i denne, hvor efter nogle Dages Sejlads Bredderne, navnlig den højre, former sig som høje, utilgængelige Skrænter, ofte med lodrette Vægge, hvor den jærnholdige Sandsten fures af røde Aarer og i Sol efter et Regnskyl minder om poleret Porfyr.

Paa højre Bred har man her de stridbare Basongomenoer ogsaa kaldet Bankutuer, der endnu er Kanibaler, og som af de andre Stammer er frygtede paa Grund af de stærkt forgiftede Pile, der bruges som Vaaben. Paa venstre Bred er Bakubaernes Land, et af de mindst uciviliserede Vest for Lusambo. Beboerne har vist ikke mere kannibalske Tilbøjeligheder — i hvert Fald skjuler de dem — og er fortrinlige Arbejdere. Deres Maatter

Fra Diokopunda.

og Kurvefletning er kendt over hele Distriktet og højt i Pris, og af Basongomenoerne har de lært at forarbejde en Slags Fløj af Plantetrævler, som de væver i nydelige Mønstre. Dertil er de vel nok Flodens dygtigste Baadførere.

Ved Bena-Dibele-Posten mærker man paa de forholdsvis stærkt befolkede Bredder, at man nærmer sig Distriktets Hovedstad Lusambo.

Trafikken er betydelig, overalt ser man Piroger pile frem og tilbage mellem Bredderne; der findes ikke saa faa Faktorier, og Handelen med Fisk, Høns, Maniokrødder, Jordnødder, søde Kartofler, Majs, Hirse og Ris er almindelig.

Og et Par Dage senere lægger man, naar man da ikke bliver staaende altfor længe paa de evindelige Sandbanker, til ved Lusambo.